

GES	Journal of Geography and Environmental Studies, 12 (46), Summer 2023 https://ges.iaun.ac.ir ISSN: 2008-7845 20.1001.1.20087845.1402.12.46.7.1
-----	---

Research Article

An analysis of the Role of Urban Parks and Green Spaces in Improving the Quality of Urban Life (Case Example: District 6 of Shiraz Municipality)

Shakoor, Ali

Professor of Department of Human Geography, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.

Ghaedsharafi, Yasaman (Corresponding Author)

Department of Urban Planning, Apadana Institute of Higher Education, Shiraz, Iran.
 E-Mail: yasaman.ghaedsharafi@gmail.com

Moshksar, Parisa

Assistant Professor Department of Urban Development, Apadana Institute of Higher Education, Shiraz, Iran.

Abstract

The purpose of this study is to provide a model of a health-oriented city in the direction of livability in region one of Tehran. The purpose of this research is basic-applied research that on the one hand with documentary-library studies to study the dimensions, definitions and theoretical framework of the research and on the other hand with accurate field observations to collect the necessary data and information in the area. The case studies lead to research questions. After determining the dimensions and indicators of the research (in the form of dual dimensions), the data were analyzed using Lisrel software and factor analysis test; and for the final approval of the information model, we entered it in Smart PLS software and proceeded to confirm the model. The results of the analyzes showed that all relationships were confirmed with 99% confidence and none of the indicators had a factor load of less than 0.5 and the significance coefficient of all indicators was confirmed and the factor load of all questions was higher than 0.7. All indicators were confirmed for homogeneity with variables. the validity of the structure including convergent validity was examined; also, the results of the existing evaluations showed that the Institutional-Managerial dimension with the greatest impact in the first place are the indicators of achieving a healthy and livable city. Then the Physical-Environmental dimensions and Urban Economy in the second priority, and respectively the Urban Community dimension, Urban History dimension, Environmental dimension in the third priority, from the perspective of the greatest impact on the dimensions of a healthy city in order to achieve livability in district one of Tehran.

Keywords: Healthy City, Livability, Tehran City, Region One.

Citation: Shakoor, A.; Ghaedsharafi, Y.; Moshksar, P. (2023), An analysis of the Role of Urban Parks and Green Spaces in Improving the Quality of Urban Life (Case Example: District 6 of Shiraz Municipality), Journal of Geography and Environmental Studies, 12 (46), 110-129. Dor: 20.1001.1.20087845.1402.12.46.7.1

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

مقاله پژوهشی

تحلیلی بر نقش پارکها و فضای سبز شهری در ارتقای کیفیت زندگی شهری (نمونه موردی: منطقه ۶ شهرداری شیراز)

علی شکور

استاد گروه جغرافیایی انسانی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

یاسمن قاندهشرفی*

گروه مهندسی شهرسازی، موسسه آموزش عالی آپادانا، شیراز، ایران

پریسا مشک سار

استادیار گروه شهرسازی، موسسه آموزش عالی آپادانا، شیراز، ایران

چکیده

در دنیای سخت و نفوذناپذیر عصر حاضر یکی از موثرترین راه‌حل‌ها برای نفوذ شادی و طراوت به دل و جان مردم و القا حس سرزندگی در شهرهای خشک و بی روح کنونی وجود فضای سبز و طبیعت حیات بخش در سطح شهرهاست. هدف اصلی مقاله درک رابطه پارک‌ها و فضای سبز در بهبود و ارتقا کیفیت زندگی شهروندان در منطقه ۶ شهرداری شیراز می‌باشد. از این رو مقاله پیش رو به بررسی شاخص‌ها و متغیرهای مرتبط با موضوع و تهیه و پخش پرسشنامه بین افراد و تحلیل اطلاعات در نرم‌افزار SPSS پرداخته است. نتایج مطالعات حاکی از آن است که برای شهروندان شیرازی شاخص زیست محیطی با میانگین رتبه‌ای ۴/۵۸ بیشترین تاثیر و شاخص زیبایی شناختی با میانگین رتبه ای ۲/۸۷ کمترین تاثیر را بر کیفیت زندگی داشته است، همچنین با توجه به این که مقدار سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد است، بین شاخص‌ها از نظر میزان اهمیت تفاوت وجود دارد و نهایتا در همین باب به ارائه پیشنهاد پرداخته شده است.

کلمات کلیدی: کیفیت زندگی شهری، فضای سبز، پارک، منطقه ۶ شهرداری شیراز.

تاریخ ارسال: ۱۴۰۱/۰۸/۲۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۹/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۲۱

نویسنده مسئول: یاسمن قاندهشرفی، گروه مهندسی شهرسازی، موسسه آموزش عالی آپادانا، شیراز، ایران. yasaman.ghaedsharafi@gmail.com

مقدمه و بیان مسأله

در قرن ۲۱ کیفیت زندگی به اصلی‌ترین هدف اجتماعی کشورهای مختلف تبدیل شده است (رجبی امیرآباد و رحمانی، ۱۳۹۹: ۳۱۹). همچنین بهبود کیفیت زندگی در هر جامعه‌ای یکی از مهمترین اهداف سیاست‌های برنامه ریزی شهری آن جامعه است. شهر سالم با انسانهای سالم معنا می‌یابد و هر دو موجب به وجود آمدن جامعه‌ای سالم و پویا خواهند شد (رجبی امیر آباد و رحمانی، ۱۳۹۹: ۳۲۱). فضای سبز شهری دارای ویژگیهایی است که باعث تبدیل آن به فضاهای مناسبی برای ارتقای کیفیت زندگی انسان می‌شود (نوجوان، ۱۳۹۶: ۱)، به طوری که در دانش شهرسازی فضاهای باز و سبز میتوانند به عنوان یکی از شاخص‌های مهم و تعیین کننده کیفیت محیط‌های انسان ساخت قلمداد گردند (هیگینز و بیر^۱، ۱۳۹۲: ۴۰۷، به نقل از؛ محمدزاده، ۱۳۸۹: ۶۷). فضای سبز شهری از دیدگاه شهرسازی بخشی از سیمای شهر است که از انواع پوشش‌های گیاهی تهیه شده است و به عنوان یک عامل زنده و حیاتی در کنار کالبد بی جان شهر، تعیین کننده ساخت مرفولوژیک شهر است (شیخ الاسلامی و حجتی، ۱۳۹۶: ۲). آمارهای متعددی در سطح جهان ارائه می‌شوند که نشانگر این واقعیت هستند که وجود فضای سبز به ویژه در جوامع متراکم شهری افزون بر سلامت جسمانی موجب آرامش روح، بازده کاری و کیفیت بیشتر می‌شود (زیاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰۲). از سوی دیگر رشد و توسعه روزافزون شهرها، عوارض مدرنیسم و زندگی شهرنشینی، توسعه هر چه بیشتر فضای سبز و پارک‌ها را که در بهبود شرایط و کیفیت زندگی شهروندان و آرامش و لذت آن‌ها نقش موثری دارد، ضرورت می‌بخشد (حسینی، مهدیان بهنمیری و صدیقی، ۱۳۹۴: ۱۸۵). چرا که مطالعات نشان داده است که افزایش جمعیت و گسترش شهرنشینی موجب تبدیل این فضاهای سبز شهری به سطوح بتنی خشن و نفوذناپذیر می‌شود و این روند به ویژه در کشورهای در حال توسعه و جهان سوم نمودی جدی‌تر دارد (شی^۲، ۲۰۰۲: ۱۸). یکی از مهمترین و اصولی‌ترین بخش‌های فضای سبز شهری به پارکها تعلق می‌یابد. پارکهای شهری بسته به نوع عملکرد خود طیف گسترده‌ای از مزایای زیست‌محیطی، روانی و اجتماعی را به جامعه بخشیده‌اند (برون و همکاران^۳، ۲۰۱۴: ۳۴) که این عامل علاوه بر کاهش میزان استرس و بیماری‌های روانی (آنرستدت و همکاران^۴، ۲۰۱۲: ۲۹)، سبب افزایش میزان رضایتمندی شهروندان از زندگی می‌شود (مس و همکاران^۵، ۲۰۰۹: ۵۸۷). در ایران توجه جدی‌تر به فضاهای سبز شهری از دهه ۳۰ هجری شمسی با احداث باغ ملی در تهران و سپس تبدیل آن به "پارک شهر" آغاز شد. مشخصاً از دهه ۱۳۵۰ احداث پارکها، باغ و ویلا سازی به سبک کشورهای اروپایی در ایران باب شد (زیاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۰). در سطح شهر شیراز نتایج بررسی نشان می‌دهد که علاوه بر کمبود فضای سبز، توزیع فضای سبز در مناطق ۹ گانه آن نیز به صورت عادلانه انجام نگرفته، به طوری که مناطق ۱، ۳ و ۴ از سرانه فضای سبز بیشتری برخوردارند، مناطق ۶، ۵ و ۲ در سطح دوم قرار دارند و مناطق ۸ و ۷ از پایین‌ترین نسبت سرانه فضای سبز برخوردارند (حسینی، ویسی و احمدی، ۱۳۹۱: ۵۲). به طور کلی می‌توان گفت که در شهر شیراز فضای سبز موجود از یک عدم تناسب نسبی برخوردار است و در سطح مناطق آن نیز پارک‌ها و فضاهای سبز شهری با جمعیت موجود تناسبی نداشته و این مناطق با کمبود پارک‌ها و فضاهای سبز شهر مواجه است (صبوری‌خواه و همکاران، ۱۳۹۲: ۱). طبق موارد ذکر شده در منطقه ۶ شهر شیراز شرایط فضای سبز در وضعیت متوسطی قرار دارد که منطقه قصد داشت به دلیل وجود باغ‌های شهری فراوان نقش به سزایی در این تقسیم‌بندی داراست. اما کمبود پارک و فضاهای اوقات فراغتی در منطقه به وضوح حس می‌شود، که این موضوع علاوه بر افزایش سفرهای درون شهری در جهت تفریح و همچنین افزایش آلودگی، باعث ایجاد عدم رضایت

1. Higgins and Beer
2. Shi
3. Brown et al
4. Annerstedt et al
5. Maas et al

شهروندان و کاهش کیفیت زندگی آنان می‌گردد. این مقاله به بررسی نقش فضاهای طبیعی و سبز در جهت بهبود سطح کیفیت زندگی مردم در منطقه ۶ شهر شیراز از طریق تبیین پرسشنامه می‌پردازد، بدین ترتیب که با شناخت فضای سبز محدوده و سنجش رضایتمندی شهروندان به راهکار مناسب جهت پیشبرد هر چه بهتر فضا و طراحی فضای متناسب با شرایط دست خواهد یافت.

مبانی نظری

کیفیت محیط شهری

در برخی تعاریف، کیفیت محیط با مفاهیمی همچون کیفیت زندگی، کیفیت مکان و رضایت شهروندی و قابلیت زندگی به عنوان معانی مشابه در نظر گرفته می‌شود. به طور کلی منظور از کیفیت محیط شهری توجه به شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، کالبدی و روانی است (لشکری و خلیج، ۱۳۹۳، ۹).

کیفیت زندگی مفهومی است که وضعیت زندگی بشری را تعریف می‌نماید. معمولاً کیفیت زندگی مترادف با رفاه، امکانات، رضایت زندگی، شکوفایی، تحقق نیازها، قدرت زندگی، توسعه قابلیت‌ها، فقر انسانی، استانداردهای زندگی و توسعه به کار می‌رود (محمدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۴). کیفیت، پدیداری است که از تعامل میان خصوصیات کالبدی مکان از یک سو و الگوهای رمزهای فرهنگی و تواناییهای ذهنی فرد ناظر از سوی دیگر شکل می‌گیرد (خوش قدم و رزاقی، ۱۳۹۵: ۴۴، به نقل از؛ ماید زاده و فرخیان، ۱۳۹۸: ۲۵). کیفیت زندگی بر گرفته از تجربه مشترک ساکنان شهر از محیط شهر و سطح توانایی شهر در پاسخ گویی به اهداف مورد نظر ساکنان شهر است (رجبی امیر آباد و رحمانی، ۱۳۹۹: ۳۲۵-۳۲۶).

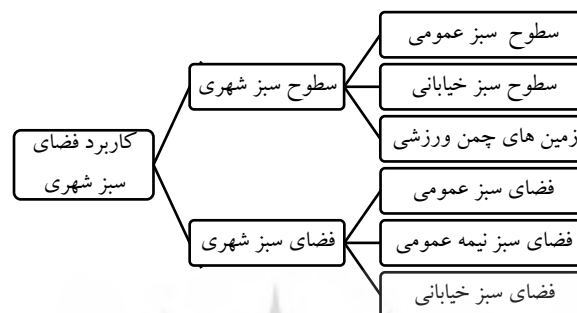
بطور کلی با توجه به وجود تعاریف متنوع از کیفیت زندگی در بین نخبگان و دانشمندان در جوامع مختلف و برداشتهای متنوع از این مفهوم، پژوهش‌ها و مطالعات زیادی هم توسط گروه‌های پژوهشی مختلفی صورت گرفته است از جمله این گروه‌های پژوهشی موسسه مطالعاتی بین‌المللی لگاتوم^۱ است. این موسسه با معرفی شاخص جدیدی به نام؛ رونق، تحقیقات چشمگیری درباره ۱۰۴ کشور دنیا انجام داده است که رتبه ایران در میان این ۱۰۴ کشور، از نظر این شاخص ۹۴ اعلام شده است (رجبی امیر آباد و رحمانی، ۱۳۹۹: ۳۲۶).

نقش فضای سبز در کیفیت زندگی

از مهمترین اثرهای فضای سبز در شهرها، کارکرد محیط زیستی آنهاست که شهرها را به عنوان محیط زندگی جامعه انسانی معنی دار کرده است و با آثار سوء گسترش صنعت و کاربرد نادرست فناوری مقابله کرده و سبب افزایش کیفیت زیستی شهرها می‌شود. توسعه فضای سبز شهری یکی از عوامل کلیدی در کل برنامه ریزی شهر است، چرا که منافع آن تأثیر مستقیم بر محیط زیست و نیز کیفیت زندگی ساکنین آن دارد (ماйд زاده، ۱۳۹۷: ۱۲۱). دانشمندان پی برده‌اند که فضای سبز می‌تواند به آرامش، جوانسازی و کاهش خشونت مردم کمک کند. گذشته از مزایای اجتماعی و فیزیولوژیکی، طبیعت شهری می‌تواند مزایای اقتصادی را نیز، چه برای مدیران شهری و چه برای شهروندان فراهم سازد. به عنوان مثال، پالایش هوا که درختان انجام می‌دهند، می‌تواند منجر به کم شدن هزینه‌های کاهش آلودگی و میزان آن گردد. به علاوه، ارزش‌های زیبایی شناختی، تاریخی و تفریحی پارکهای شهری باعث افزایش جذابیت شهر، ارزش گردشگری و در نتیجه درآمد، می‌شود (چیسورا^۲، ۲۰۰۴: ۱۲۹). از طرفی فضاهای سبز عمومی درون شهری مشتمل بر فضاهای سبز خیابانی، حاشیه دسترسی‌های شهری و پارک‌ها که فضای سبز گردشگاهی هستند، میشود (شیخ الاسلامی و حجتی، ۱۳۹۶: ۸). فضای سبز شهری بطور کلی می‌تواند بصورت‌های زیر باشد:

1. Legatum
2. Cheisura

- فضای نسبتاً بزرگ، متشکل از گیاهان با ساختی جنگلی و برخوردار از بازدهی زیست محیطی و اکولوژیک معین و درخور شرایط زیست محیطی حاکم بر شهر.
- بخشی از مناطقی که دارای گیاهان یا هر گونه سبزینگی اعم از درختان، درختچه‌ها، گل‌ها و چمن‌هاست.
- بخشی از استخوان بندی شهری، به بیان دیگر فضای سبز در کنار اسکلت فیزیکی شهر
- اراضی اماکن مسکونی، تجاری و صنعتی، محلهای کسب و پیشه و خدماتی، که دارای پوشش گیاهی چند ساله هستند (رحیمی ساردو، ۱۳۹۹: ۲۳۹-۲۴۰).

نمودار (۱): تقسیم بندی کاربری سبز شهری

منبع: سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۹۸

پارک‌های شهری

فردریک اولمستد^۱ پارک‌ها را بعنوان مکانی از شهر که ساکنین می‌توانند زیبایی طبیعت را تجربه کنند و همچنین مکانی برای تمدد اعصاب و گذراندن زمان به دور از هیاهوی شهر و انجام سایر فعالیت‌ها مثل ورزش‌های مختلف و بازی معرفی می‌کند (ریبازینسکی^۲: ۱۹۹۹). پارک‌های شهری به عنوان یکی از فضاهای عمومی، به دلیل داشتن کارکردهای گوناگون اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی، جزء مهمترین بخش‌های محیط‌های شهری به حساب می‌آیند (رحیمی و محمدی، ۱۴۰۱: ۱).

امکانات و تجهیزات و دسترسی

کیفیت و وضعیت تجهیزات بازی و ورزش در پارک‌ها بر کاهش و افزایش بازدید از پارک موثر می‌باشد، البته اهمیت این امکانات بر اساس ویژگی‌های محیط می‌تواند متغیر باشد (مک کارمک و همکاران^۳، ۲۰۰۸). پژوهش‌های بسیاری تاثیر تنوع امکانات و تجهیزات موجود در پارک‌ها مرتبط با فعالیت‌های ورزشی و بازی برای کودکان را بر حضور مردم در آن مکان‌ها نشان داده است، بویژه امکاناتی برای بازی کودکان نقش مهمی داشته است. در چندین مطالعه مرتبط با پارک‌های در محلات مسکونی حتی با وجود نزدیکی پارک‌ها به خانه‌ها، عدم وجود تجهیزات مناسب برای بازی کودکان یکی از مهمترین عوامل عدم استفاده ساکنین از آن پارک گزارش شده است (وتیچ^۴ و همکاران، ۲۰۲۱). پارک‌هایی که بصورت پراکنده در سطح محلات و شهر قرار دارند بیشتر از پارک‌های متمرکز شده مورد استفاده قرار می‌گیرند. دسترسی و پراکندگی فضا هر دو بعنوان دو ویژگی که برای اندازه

1. Fredric Olmstead
2. Rybczynski
3. McCormack et al
4. Veitch et al

گیری پارک‌ها نیاز است می‌توانند مورد استفاده قرار گیرند (تالن^۱، ۲۰۰۰). همچنین تحقیقات بسیاری که مرتبط با امنیت و استفاده از پارک‌های سطح شهر بوده نشان داده است ترس از جرم و جنایت بعنوان یکی از مهمترین موانع برای حضور در پارک‌ها و فضای سبز برای ساکنین می‌باشد (موون و همکاران^۲، ۲۰۰۵). در بحث امنیت طبق نظریات مطرح شده می‌توان گفت که از نظر اندیشمندان حفظ امنیت فضاهای سبز شهری، وظیفه اساسی فضاهای یک شهر است و تلاش برای رسیدن به امنیت مطلوب در فضاهای سبز شهری به جهت نقش موثری است که فضاهای سبز شهری می‌توانند در جامعه و در حفظ امنیت ایجاد کنند (علی یاس و قرانی، ۱۳۹۴: ۵).

پیشینه تحقیق

مغرب، سادات و صالحی در سال ۱۳۹۴ در تحقیقی با عنوان تحلیل و بررسی سرزندگی پارک‌های جدید شهری (مطالعه‌ی موردی: پارک آب و آتش تهران)، با در نظر گرفتن متغیرهای خدماتی-زیبایی شناسی-تفریحی-دسترسی-ایمنی-احساس امنیت-روشنایی و ادراکی احساسی به این نتایج دست یافتند که: ۱- عامل تفریحی، زیبایی شناسی و خدماتی با ضریبهای ۰/۷۴، ۰/۷۴ و ۰/۷۱۴ مهمترین عوامل تأثیرگذار بر سرزندگی پارک آب و آتش است. ۲- مسائلی چون حس تعلق و یادآور بودن خاطره در پارک به همراه فضای سبز و کفسازی مناسب از جمله مسائلی است که بیشترین نقش را در ارتقای سرزندگی این پارک داشته است. ۳- مسائلی همچون تعداد عناصر مبلمان، چیدمان و رنگ آنها به همراه کیفیت فضاهای مختلف ورزشی، مهمترین مواردی هستند که باید توجه بیشتری به آنها شود. در تحقیقی دیگر که توسط جنادله در سال ۱۳۹۵ تحت عنوان فضاهای سبز شهری و کیفیت زندگی (مدلی برای ارزیابی تأثیرات اجتماعی بوستانها و فضاهای سبز شهری و کاربرد تجربی آن در سه بوستان شهر تهران) انجام شد، با ترکیب چهار مدل یعنی تأثیرات فضای سبز مشاوران کاربری زمین، مدل ارزیابی تأثیرات سلامتی فضای سبز اسکاتلند، مدل طبیعت و سلامت شورای بهداشت هلند و مدل چیسورا و با در نظر گرفتن متغیرهایی نظیر آرامش روانی-احساس امنیت-برابری و تنوع اجتماعی به این نتایج دست یافت که: ۱- مهمترین ملاحظاتی که در احداث‌های فضاهای سبز شهری باید مورد توجه قرار داد، تأثیرات آنها بر جنبه مختلف زندگی اجتماع محلی از جمله تأثیر بر همبستگی اجتماع محلی، برابری و تنوع اجتماعی، امنیت اجتماع محلی، تأثیر بر گذران اوقات فراغت افراد، تأثیر بر ترافیک، و همچنین تأثیر بر ارزش املاک مسکونی و فعالیتهای اقتصادی و سلامت اجتماع محلی است. ۲- از جمله یافته‌های مهم این پژوهش، ضرورت بررسی و شناسایی ادراک ذهنی اعضای اجتماع محلی از فضای سبز شهری مطلوب پیش از احداث هر بوستان و فضای سبز شهری است. همچنین مایزداده و فرخیان در سال ۱۳۹۸ در پژوهشی با موضوع تأثیر فضای سبز شهری بر کیفیت زندگی شهروندان در کلانشهر اهواز، با در نظر گرفتن متغیرهایی از جمله ماهیت فضای سبز-سلامت فیزیکی شهروندان-محیط زیست و تأثیرات روانی و اجتماعی آن به این نتایج دست یافتند که: ۱- بین رضایتمندی از زندگی و فضای سبز شهری همبستگی مثبت وجود دارد. ۲- پارامتر سلامت عمومی شهروندان بیشترین همبستگی و ارتباط مستقیم را با فضای سبز دارا می‌باشد. ۳- کلیه پارامترها با فضای سبز دارای ارتباط مستقیم و مثبت می‌باشند و با افزایش فضای سبز میزان کیفیت زندگی نیز افزایش می‌یابد. امیرآبادی و رحمانی در سال ۱۳۹۹ به بررسی نقش فضاهای شهری در ارتقای کیفیت زندگی (مطالعه موردی: شهر ملایر) پرداختند که در آن متغیرهای متعددی مانند -امنیت اجتماعی- مشارکت مردم در انجام خدمات شهری- وضعیت توزیع درآمد- میزان رضایت از شغل- سیستم حمل و نقل عمومی مورد بحث قرار گرفت و نتایج حاکی از آن است که: ۱- در شهر ملایر، مؤلفه‌های کیفیت محیط اقتصادی، کیفیت محیط کارکردی، کیفیت حمل و نقل و کیفیت

1. Talen

2. Mowen et al

اجتماعی در وضعیت نامناسبی بوده است. ۲- تمامی نواحی شهر ملایر از یک سطح در کیفیت زندگی برخوردار نیستند. و سطح کیفیت زندگی با توجه به موقعیت هر ناحیه تغییر می کند. ۳- نواحی حاشیه شهر که در سالهای اخیر به شهر الحاق شده اند، از لحاظ کیفیت زندگی نسبت به نواحی قدیمی تر، دارای وضعیت کاملاً نامناسب می باشند. ۴- از مقایسه نتایج به دست آمده از فضاهای مورد بررسی می توان دریافت که بیشتر خدمات در شمال شرقی و شرق شهر قرار دارند. در طی پژوهشی که در سال ۱۴۰۰ توسط قشقایی و منصوریان انجام شد، مؤلفه های تاثیر گذار بر ارتقای کیفیت فضای سبز شهری (نمونه موردی: پیاده روهای شهر یاسوج) مورد بررسی قرار گرفت که متغیرهای خاطره انگیزی- خوانایی- حس تعلق- حس مکان و انعطاف پذیری در آن از اهمیت ویژه ای برخوردار هستند و در نهایت نتایج نشان می دهند که: ۱- مؤلفه احساسی بیشترین تأثیر را در ارتقاء کیفیت فضای شهری مورد مطالعه به خود اختصاص داده است. ۲- بر اساس یافته ها، استفاده از ظرفیت طراحی فضای سبز در ایجاد فضایی منعطف و چند عملکردی در محدوده مورد مطالعه در جهت ارتقاء کیفیت آن اولویت اول را داراست. ۳- توجه به طراحی فضایی که واجد کیفیات معنایی بوده و بتواند حس مکان را به مخاطب خود ارائه نماید از جمله احداث المان ای مفهومی دارای بار معنایی با الهام گیری از فضای سبز، استفاده از عناصر سبز در جداره ها و کنسازای مسیر و ... اولویت بعدی در طراحی فضای سبز این محدوده است. در تحقیقی با موضوع فضاهای عمومی شهر و سرزندگی: تجزیه و تحلیلی اجتماعی و فضایی در خیابان های شهرهای قبرس که توسط جلالالدینی و اوکتای^۱ در سال ۲۰۱۱ صورت گرفت به بررسی متغیرهای ایمنی و تعامل اجتماعی پرداخته شد. همچنین در این پژوهش به کیفیت و سرزندگی فضاهای عمومی شهر از جمله خیابان پرداخته اند و به این نتیجه رسیدند که یک مکان می تواند بر مبنای احساسات مختلفی در فضا اتفاق می افتد، سرزنده باشد. فضاهای سرزنده سالم تر و ایمن تر هستند که مردم می توانند بیشتر تعامل داشته باشند و از وقت خود لذت ببرند. حضور، توجه دیگران را جذب می کند و یک چرخه ایجاد می کند. اگر جایی شلوغ باشد، آن مکان جذاب تر می شود. در سال ۲۰۱۸ ژینگ و همکارانش^۲ به ارزیابی صریح بر سرزندگی شهری نیا پرداختند که در آن از متغیرهایی نظیر دسترسی- تراکم جمعیت و کیفیت زندگی یاد شده است. در واقع این مطالعه برای ارزیابی ارتقای سرزندگی شهری به منظور توجه به الگوی غیر متمرکز و متمرکز شهری در شیکاگو و ووهان انجام شده است. جینتا نشان می دهد که الگوی زندگی در شیکاگو و ووهان متفاوت هستند به طوری که دسترسی و تنوع در شیکاگو برتر است، در حالی که ووهان دارای تراکم بالای جمعیت و شرایط زیستی مناسب است. همچنین پژوهشی توسط بن ما و همکاران^۳ در سال ۲۰۱۸ تحت عنوان اثرات فضاهای سبز شهری بر سلامت ساکنان صورت گرفت که متغیر رفاه اجتماعی، ذهنی و جسمی ساکنان - میزان رضایت مندی آنان و دسترسی در آن نقش اساسی را ایفا می کنند. نتایج بدست آمده نشان می دهد که بین رفاه ساکنین و فاصله آنها از پارک یا فضای سبز عمومی، رابطه ای وجود دارد به طوری که ساکنان با بالاترین رفاه بین ۱ تا ۵ کیلومتری زندگی می کنند، و ساکنانی که کمترین رفاه را دارند بیش از ۱۰ کیلومتر دورتر از فضای سبز عمومی یا پارک زندگی می کنند. علاوه بر این، سن، تحصیلات، شغل، وضعیت تأهل، سال های اقامت در پکن، منطقه مسکونی و درآمد متوسط در هر ماه نیز تأثیر بسزایی بر رفاه ساکنان دارد. این مطالعه نشان می دهد که فضاهای سبز می تواند تأثیر بسیار مثبتی بر رفاه مردم داشته باشد و از ارتقا بیشتر آنها حمایت کند. لولی^۴ در سال ۲۰۱۹ طی پژوهشی به بررسی کیفیت زندگی: چشم انداز تفریحات پارک شهری در سه شهر آسیایی (سه شهر جاکارتا در اندونزی، سئول در کره جنوبی و تایپه در تایوان) پرداخت که با در نظر گرفتن متغیرهای جمعیت شناختی -

1. Jalaladdini and Oktay

2. Zheng et al

3. B. Ma et al

4. Lu Li

رفتاری و رضایت از زندگی، نتایج یک راه حل سه عاملی را نشان داد؛ عامل اول، رضایت از زندگی که دارای شش مورد بود. دومی، وضعیت جسمانی که دارای سه مورد بود و سومی، رضایت از خود که شامل سه مورد بود. این عوامل با یک توالی از متغیرهای جمعیت شناختی و رفتاری تأیید و آزمایش شدند. نتایج نشان داد که کیفیت زندگی به طور معناداری با متغیرهای جمعیت شناختی و رفتاری مرتبط است. یافته‌ها پیامدهایی برای مدیریت و سیاست‌گذاری در پارک‌ها و تفریحات شهری دارند. مدیران ممکن است خدمات خود را با توجه به پیشینه‌های متنوع ساکنان شهری و کاربران پارک، برای ارتقای کیفیت زندگی خود تنظیم کنند. در پژوهشی دیگر که در سال ۲۰۲۱ انجام شد، ویچ و همکاران^۱ در پی پاسخگویی به این سوال که "آیا در دسترس بودن پارک و رضایت از پارک‌های محله با فعالیت بدنی و زمان صرف شده در فضای باز مرتبط است؟" به بررسی متغیرهای - رضایت از پارک - در دسترس بودن پارک و بازدید از پارک پرداختند که با توجه به نقش بالقوه و مهم پارک‌ها در فراهم کردن فرصت‌هایی برای فعالیت بدنی، یافته‌ها نشان می‌دهد که ممکن است بهبود در دسترس بودن پارک و رضایت کاربران از کیفیت پارک به منظور افزایش بازدید از پارک و در نتیجه افزایش فعالیت بدنی و زمان صرف شده در فضای باز در بین بزرگسالان و کودکان مهم باشد. این ملاحظات عملی مهم برای برنامه ریزان و مدیران به ویژه برای پارک‌هایی است که به جوامعی با نرخ بالای خانواده‌های دارای فرزند خدمت می‌کنند.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌های آزمون فریدمن برای این پژوهش بصورت زیر می‌باشد.

فرضیه صفر: بین متغیرهای مستقل از نظر میزان اهمیت تفاوت وجود ندارد.

فرضیه یک: بین متغیرهای مستقل از نظر میزان اهمیت تفاوت وجود دارد.

روش تحقیق

این تحقیق از نوع کاربردی می‌باشد و اطلاعات لازم برای این پژوهش ابتدا از طریق روش اسنادی شامل مراجعه به کتب و منابع، نشریات و مقالات و همایش‌ها قابل دسترس و کاوش در شبکه جهانی اطلاع‌رسانی و مراجعه به منابع مرجع، آمارنامه‌ها، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن دوره‌های سرشماری مختلف، گزارشات سازمان‌های مختلف و مشاهدات میدانی و در مرحله بعد از طریق تهیه و پخش پرسشنامه در بین شهروندان صورت گرفته است. در این پژوهش به بحث و بررسی در خصوص تاثیر پارک‌ها و فضای سبز بر کیفیت زندگی شهروندان پرداخته شده است. زمان انجام تحقیق در سال ۱۴۰۰ و محدوده مورد بررسی آن، منطقه ۶ شهرداری شیراز می‌باشد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران بدست آمده است که با احتساب جمعیت ۱۲۴۷۱۹ نفری منطقه $n=383$ است. لازم به ذکر است که سوالات پرسشنامه براساس شاخص‌ها و متغیرها طراحی گردیده است و تمامی شاخص‌ها مد نظر قرار گرفته شده است. این پرسشنامه شامل ۴۴ تا سوال که هر سوال به ۵ گزینه کاملاً مناسب، مناسب، متوسط، نامناسب و کاملاً نامناسب تقسیم بندی شده است، می‌باشد و به صورت تصادفی ساده بین افراد پخش گردیده است. داده‌های پژوهش با استفاده از پرسشگری در بین شهروندان شیرازی که ساکن منطقه ۶ و یا مناطق اطراف بوده و جزء استفاده کنندگان از پارک‌های واقع در محدوده بوده‌اند، جمع‌آوری شده که روایی و پایایی آنها به وسیله آلفای کرونباخ، که مقدار برابر با ۰/۹۶ است، سنجیده و تأیید گردید. برای پردازش و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اس پی اس اس^۲ و اکسل^۳ و همچنین از آزمون همبستگی پیرسون جهت معناداری ارتباط بین فضای سبز و کیفیت زندگی شهری و از آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی متغیرها استفاده شده

1. Veitch et al

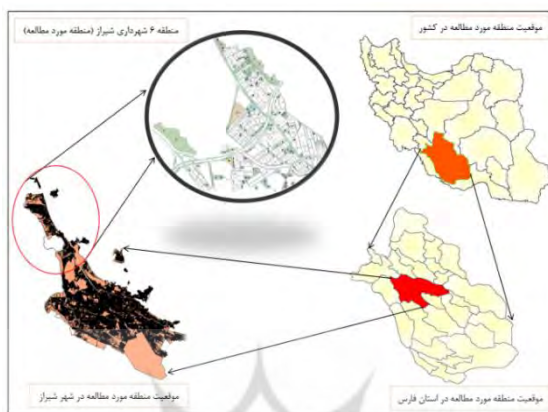
2. Spss

3. Excell

است، از بین جمعیت ذکر شده ۷۲٫۱ درصد پاسخگویان را زنان و ۲۷٫۹ درصد را مردان تشکیل می دهند، همچنین اکثر پاسخگویان ساکن منطقه ۶ هستند. میانگین وضعیت سنی پاسخگویان نیز تقریباً ۳۸ سال است.

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر شیراز مرکز استان فارس و پنجمین شهر بزرگ و پر جمعیت ایران بوده است که مساحت آن ۱۰۴۳۴ کیلومتر مربع (۸/۵۴ از کل مساحت استان) است.

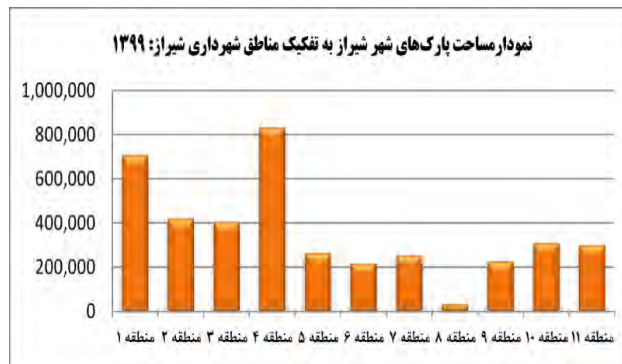

شکل (۱): محدوده مورد مطالعه

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

بلندترین نقطه این شهرستان کوه میشوان با ارتفاع ۳۰۹۷ متر و پست ترین نقطه آن حاشیه دریاچه مهارلو با ارتفاع ۱۰۴۶ متر از سطح دریا می باشد شیراز در ارتفاع ۱۴۸۶ متر بالاتر از سطح دریا و در منطقه کوهستانی زاگرس واقع شده و آب و هوای معتدلی دارد. مختصات جغرافیایی شیراز ۲۹ درجه و ۳۶ دقیقه شمالی و ۵۲ درجه و ۳۲ دقیقه است.

شهر شیراز به ۱۱ منطقه شهرداری تقسیم شده که مساحت منطقه ۶ شیراز ۴ هزار و ۷۰۰ هکتار است که نزدیک به ۱۶۰۰ هکتار آن حوزه استحفاظی باغها است، این منطقه به عنوان بالا شهر شیراز شناخته می شود. منطقه شش شهرداری از سال ۱۳۷۲ در حد انتهای شمال غربی شهر شیراز راه اندازی شده است. این منطقه از سمت شمال به شهرک جوادیه و پردیس و کوههای مشرف منصورآباد و چمران، از سمت جنوب به اراضی کوه دراک^۱ تا میدان رودکی و از سمت شرق به خیابان همت شمالی و جنوبی و میدان قصرالدشت محدود می شود. منطقه شش به دلایل موقعیت استقرار، هسته اولیه شکل گیری و زمان گسترش آن، وضعیت کاملاً متفاوتی از سایر مناطق شیراز دارد.

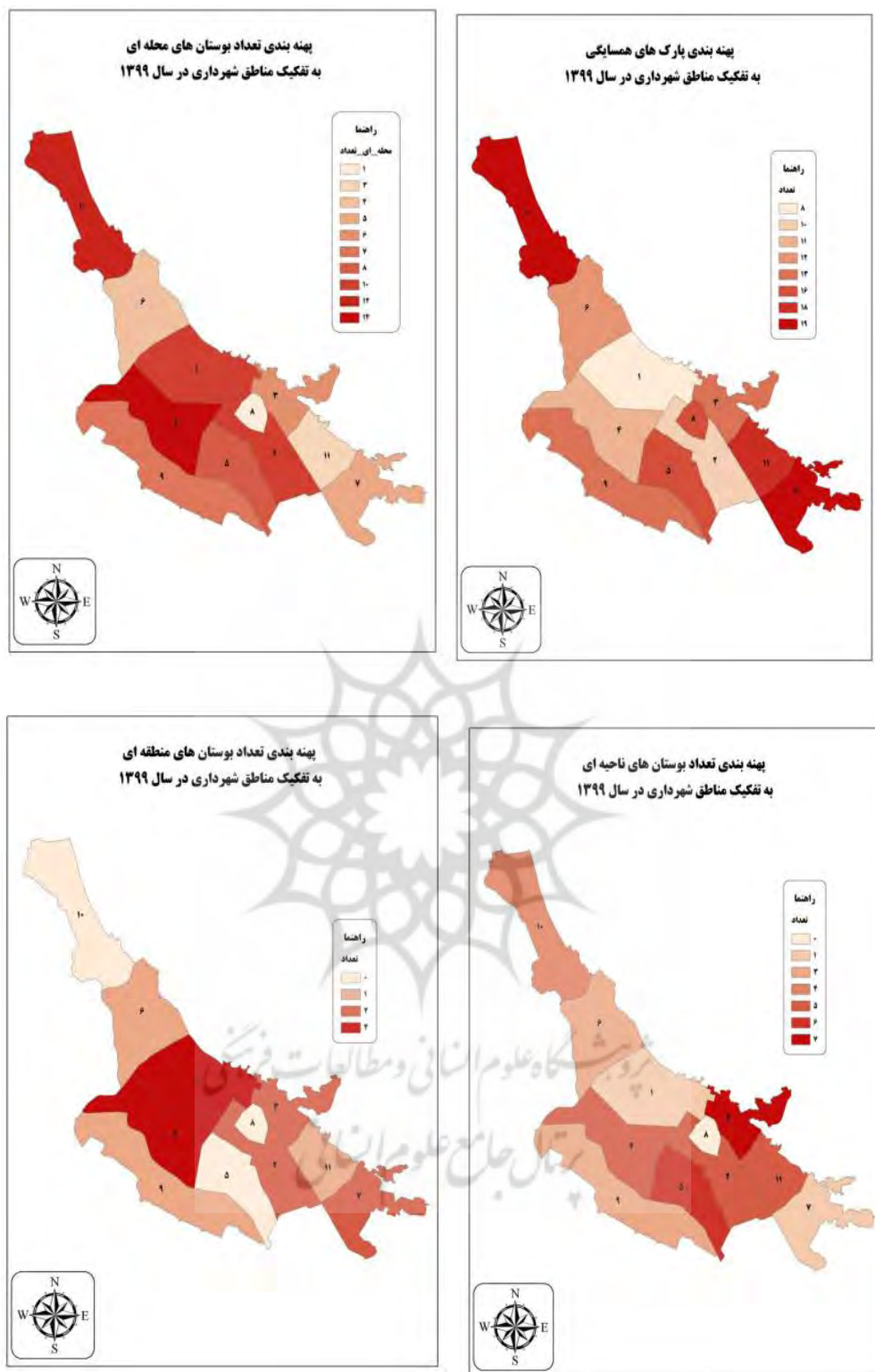
شکل (۲): مساحت پارک‌های شهر شیراز
منبع: سالنامه آماری شهر شیراز، ۱۳۹۹: ۶۴

لیست پارک‌های منطقه ۶ شامل؛ پارک‌های انتظار ۱، انتظار ۲ و انتظار ۴ (واقع در بزین، بلوار دکتر حسابی)، پارک آفرینش (بلوار آفرینش)، پارک‌های گلستان، موج، تعاون، الغدیر و چشمه (شهرک گلستان)، پارک‌های نمازی، علوی و فاطمی (بلوار میرزای شیرازی)، پارک‌های گلدهشت و امام رضا (گلدهشت معالی آباد)، پارک بهشتی (شهرک شهید بهشتی جنب مسجد)، پارک ملت (بلوار معالی آباد)، پارک صدا و سیما (شهرک صدا و سیما کوچه ۲۷)، پارک آهار (شهرک گلستان ۱۶ متری آهار)، - پارک بهشتی (شهرک شهید بهشتی جنب مدرسه)، پارک‌های علامه امینی ۱ و علامه امینی ۲ شهرک گلستان کوچه ۱۵ و ۳۱ خیابان علامه امینی، پارک آراین (شهرک آراین)، پارک دهخدا (کوچه ۶ و ۸ بلوار دهخدا)، پارک منصور آباد (منصور آباد)، پارک اندیشه (بلوار وحدت خیابان فرشته)، پارک باهنر (شهرک شهید باهنر)، پارک میلاد (قبل از خیابان میلاد آخرین کوچه) می‌باشد.

جدول (۲): تعداد و مساحت پارک‌های شهر شیراز به تفکیک منطقه ۶ شهرداری شیراز

شرح	پارک همسایگی		پارک محله‌ای	
	تعداد	مساحت	تعداد	مساحت
شیراز	۱۵۵	۳۲۹۱۹۱	۸۰	۷۸۳۶۱۴
منطقه ۶	۱۲	۲۲۰۷۷	۴	۴۸۵۶۲
شرح	پارک ناحیه‌ای		پارک منطقه‌ای	
	تعداد	مساحت	تعداد	مساحت
شیراز	۴۰	۱۱۷۸۸۳۴	۱۷	۱۶۹۰۰۵۳
منطقه ۶	۳	۶۷۳۵۱	۱	۸۰۰۰۰

منبع: سالنامه آماری شهر شیراز، ۱۳۹۹: ۶۳

شکل (۳): پهنه بندی تعداد پارک های همسایگی، محله ای، ناحیه ای و منطقه ای

منبع: سالنامه آماری شهر شیراز، ۱۳۹۹: ۷۳- ۶۷

معیارها و مؤلفه‌ها

در این بخش با توجه به موضوع و هدف تحقیق به طرح حدود ۵۰ متغیر بر اساس ۶ شاخص که در چند عامل از جمله کالبدی دسته بندی می شوند، پرداخته شده است. در ادامه هر یک از متغیرها بسط داده شده و به صورت موردی توضیح داده شده است.

جدول (۳): معیارها و مؤلفه‌ها

شاخص‌ها	متغیرها	توضیحات
زیست محیطی	تنوع زیستی، هرس و فرم دهی، کاهش آلودگی هوا، زیبایی (کیفیت بصری) فضای سبز، کاشت درختان متناسب با اقلیم، حفاظت از درختان و فضای سبز	تنوع در رنگ و نوع گیاهان
		جلوگیری از ورود ماشین و موتور به محوطه پارک
		کاشت درختان همیشه سبز و درختان خزان برای نشان دادن تغییر فصول
		چمن کاری مناسب برای نشستن افراد
		حضور باغبان برای رسیدگی به فضای سبز
زیبایی شناختی	ادراک فضایی، زیبایی سنگ فرش‌ها، نور پردازی پارک در شب، کاهش آلودگی‌های بصری، ایجاد تناسب بین مبلمان، استفاده از المان‌های زیبایی شناختی و بیانی	ارزیابی سیما و منظر پارک
		چراغ‌های پایه بلند و مناسب با محیط
		آب نما و رقص نور (ترکیب رنگ‌های نوری)
		هماهنگی رنگهای به کار گرفته شده در مبلمان
		تنوع در طرح و رنگ سنگ فرش‌ها
		استفاده از نشانه‌های تجسمی مثل جایگذاری مجسمه‌های مشاهیر
ادراکی- احساسی	تمایل به حضور دوباره، جذابیت منظر پارک، برآورد نشاط و شادی و آرامش به واسطه فضای سبز، سرزندگی، احساس تعلق خاطر، ایجاد حس کنجکاو در مخاطب	فضای خاطرانگیز
		نقاشی‌های جداره و کف متناسب با محیط پارک
		جداره نرم با استفاد از درختان برای ایجاد سرزندگی
		آلاچیق و فضاهای دنج برای ایجاد احساس راحتی و اختصاصی بودن فضا
		فضای باز و سرسبز جهت استحکام پیوند انسان و طبیعت

<p>وضعیت مشارکت و همکاری مردم در انجام خدمات شهری (جمع آوری زباله، پاکیزگی و...)</p> <p>قابل استفاده برای تمام گروه‌های سنی</p> <p>گالری، کیوسک مطبوعات و فضای مناسب برای برگزاری مناسبت‌های دینی</p> <p>همبستگی و ارتباط مستمر بین اعضای خانواده به واسطه حضور در فضای سبز</p> <p>کف سازی و نورپردازی مناسب جهت ایجاد ایمنی و امنیت و عدم وجود گوشه های تاریک، جلوگیری از استعمال دخانیات</p> <p>حضور نگهبان</p>	<p>امنیت و ایمنی، برقراری روابط اجتماعی، آموزش، مشارکت اجتماعی، اجرای موسیقی، فعالیت های نمایشی، کتابخانه، ایجاد نمایشگاه‌های موقت، تقویت تعاملات و حس تعلق اجتماعی، تقویت بنیان‌های خانوادگی، مطبوع بودن فضا</p>	<p>اجتماعی- فرهنگی</p>
<p>وسایل بازی کودکان و کف سازی ویژه در محل بازی کودکان (تاب و سرسره و...)</p> <p>نصب سایه بان</p> <p>دسترسی به پارک از سایر نقاط شهر</p> <p>ایجاد پارکینگ و راحتی شناسایی مسیرهای منتهی به پارکینگ</p> <p>دسترسی سریع برای رسیدن به خیابانهای اطراف از درون پارک</p> <p>حضور افراد برای کارهای خدماتی در پارک</p> <p>نصب نیمکت و صندلی ها طبق متد روز و جایگذاری مناسب آنها، نصب سطل زباله</p> <p>خط کشی مخصوص و رمپ برای نابینایان</p>	<p>فراهم نمودن مکان مناسبی برای بازی و اوقات فراغت کودکان، وجود بوفه یا کافی شاپ، دستگاه های ورزشی، زمین بازی، فضای مناسب برای نشستن، تابلوهای راهنمایی، دسترسی مناسب، کیفیت فیزیکی کف سازی جهت پیاده روی، نظافت و پاکیزگی، چیدمان و جانمایی و تعداد و کیفیت عناصر مبلمان، تجهیزات مناسب برای یابان</p>	<p>امکانات و تجهیزات رفاهی</p>
<p>رهایی از استرس و خستگی ناشی از فعالیت‌های روزانه</p> <p>مسیر مخصوص پیاده روی، اجاره دوچرخه</p> <p>کاهش بیماری‌ها</p> <p>تعداد پارکها</p> <p>مساحت پارکها</p> <p>فراهم نمودن فضای مناسب برای ورزش و نرمش، نصب میز تنیس و بدمیتون</p> <p>زمین فوتبال، والیبال و بسکتبال</p>	<p>آسودگی محیط، حس راحتی و تمدد اعصاب، قابلیت تحرک، ورزش‌های فردی و جمعی، کاهش فشارهای ناشی از زندگی روزمره، میزان پارکها</p>	<p>اوقات فراغت (تفریحی)</p>

یافته‌های تحقیق

جدول (۴): خلاصه ضرایب آلفای کرونیخ متغیرهای اصلی پژوهش

شاخص	فراوانی	تعداد سوالات	آلفای کرونیخ
مولفه‌های پرسشنامه	۳۸۳	۴۴	۰/۹۶

* مقدار آلفا برابر با ۰/۹۶ است و پایایی پرسشنامه بسیار خوب می‌باشد.

تجزیه و تحلیل

این بخش از پژوهش به دو قسمت آمار توصیفی و آمار استنباطی تقسیم شده است. در قسمت آمار توصیفی شاخص‌های فراوانی گزارش گردیده است. در قسمت آمار استنباطی فرضیه‌های پژوهش با آزمون آماری مرتبط چون ضریب همبستگی پیرسون و آزمون فریدمن مورد بررسی قرار می‌گیرند.

آمار توصیفی:

جدول (۵): جنسیت پاسخگویان

درصد	فراوانی	
۷۲/۱	۲۷۶	زن
۲۷/۹	۱۰۷	مرد
۱۰۰	۳۸۳	کل

* همانطور که ملاحظه می‌گردد ۷۲/۱ درصد پاسخگویان زن و ۲۷/۹ درصد را نیز مردان تشکیل دادند.

جدول (۶): وضعیت سکونت پاسخگویان (در منطقه ۶)

درصد	فراوانی	
۴۷/۳	۱۸۱	خیر
۵۲/۷	۲۰۲	بله
۱۰۰	۳۸۳	کل

* همانطور که ملاحظه می‌گردد، ۵۲/۷ درصد پاسخگویان ساکن منطقه بودند.

جدول (۷): وضعیت سنی پاسخگویان

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
سن	۳۷/۷۲	۱۴/۴۲

* میانگین سنی پاسخگویان $37/72 \pm 14/42$ می‌باشد.

آمار استنباطی:

جدول (۸): آزمون همبستگی پیرسون جهت معناداری ارتباط بین فضای سبز و کیفیت زندگی شهری

پاسخ دهندگان	شاخص	مقدار همبستگی	معنی داری
شهروندان	زیست محیطی	۰/۸۲۴	۰/۰۰۱
	زیبایی شناختی	۰/۸۸	۰/۰۰۱
	ادراکی- احساسی	۰/۸۸۷	۰/۰۰۱
	اجتماعی- فرهنگی	۰/۹۰۳	۰/۰۰۱
	امکانات و تجهیزات	۰/۹۲۹	۰/۰۰۱
	اوقات فراغت	۰/۸۹۹	۰/۰۰۱

* نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد بین تمام شاخصها و کیفیت زندگی شهری همبستگی مثبت معناداری وجود دارد (p-value < 0.05).

رتبه بندی متغیرها توسط آزمون فریدمن:

برای مقایسه میانگین رتبه‌های متغیر مستقل در این بخش از آزمون آماری ناپارامتریک فریدمن استفاده شده است. همانطور که در جدول ۹ مشاهده می‌شود، نتیجه این آزمون با مقدار آمار آزمون کای مربع برای هر کدام از متغیرهای مستقل به ترتیب برابر با شاخص زیست محیطی: ۱۱/۱۰۹، زیبایی شناختی: ۹۴/۴۲۸، ادراکی احساسی: ۱۹/۹۹، اجتماعی فرهنگی: ۸۳/۲۶۰، امکانات و تجهیزات: ۱۱۱/۲۹۳ و اوقات فراغت: ۳۵/۱۸۶ است، سطح اطمینان ۹۵ درصد است یعنی در سطح خطای ۵ درصد معنی دار می‌باشد. با توجه به این که مقدار سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد است، بنابراین فرضیه یک مورد تأیید می‌باشد، یعنی بین متغیرهای مستقل از نظر میزان اهمیت تفاوت وجود دارد.

جدول ۹: نتیجه آزمون فریدمن برای رتبه بندی متغیرهای مستقل

شاخص	۳۸۳	تعداد	شاخص	۳۸۳	تعداد	شاخص	۳۸۳	تعداد
زیست محیطی	۱۰۹/۱۱	کای مربع	زیبایی شناختی	۴۲۸/۹۴	کای مربع	ادراکی- احساسی	۹۹/۱۹	کای مربع
	۴	درجه آزادی		۶	درجه آزادی		۴	درجه آزادی
	۰/۰۰۱	معنی داری		۰/۰۰۱	معنی داری		۰/۰۰۱	معنی داری
اجتماعی- فرهنگی	۳۸۳	تعداد	امکانات و تجهیزات	۳۸۳	تعداد	اوقات فراغت	۳۸۳	تعداد
	۲۶۰/۸۳	کای مربع		۲۹۳/۱۱۱	کای مربع		۱۸۶/۳۵	کای مربع
	۹	درجه آزادی		۹	درجه آزادی		۶	درجه آزادی
	۰/۰۰۱	معنی داری		۰/۰۰۱	معنی داری		۰/۰۰۱	معنی داری

جدول (۱۰): آزمون فریدمن جهت رتبه بندی شاخص‌ها به لحاظ تأثیرگذاری در کیفیت زندگی

معنی داری	مقدار خی دو	درجه آزادی	میانگین رتبه‌ای	میانگین	شاخص
۰/۰۰۱	۲۲۲/۳۶	۵	۴/۵۸	۳/۴۹	زیست محیطی
			۲/۸۷	۳/۱۳	زیبایی شناختی
			۳/۶۹	۳/۲۹	ادراکی-احساسی
			۳	۳/۱۶	اجتماعی-فرهنگی
			۳/۳۹	۳/۲۳	امکانات و تجهیزات
			۳/۴۷	۳/۲۶	اوقات فراغت

** شاخص زیست محیطی با میانگین رتبه‌ای ۴/۵۸ بیشترین تأثیر و شاخص زیبایی شناختی با میانگین رتبه‌ای ۲/۸۷ کمترین تأثیر را بر کیفیت داشته است. با توجه به این که مقدار سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد است، بین شاخص‌ها از نظر میزان اهمیت تفاوت وجود دارد.

نتیجه گیری

تمام افراد در تمامی گروه‌های سنی، پیر و جوان، به نقش طبیعت و فضای سبز و استفاده از مزایای آن برای التیام وضعیت روحی، روانی و اجتماعی خود اعتقاد دارند. اکثر انسانها از بودن در طبیعت احساس شادی و آرامش می‌کنند و پارکها و فضای سبز را همچون مأمونی برای رفع خستگی، گذران اوقات خوش در کنار خانواده و مجالی برای تجدید قوا می‌دانند. این خود نشانگر آن است که پارکها به طور مستقیم و غیرمستقیم کیفیت زندگی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند. طبق یافته‌های این پژوهش شاخص های زیست محیطی با میانگین رتبه ۴/۸۵، ادراکی-احساسی با میانگین رتبه ۳/۶۹ و اوقات فراغت یا همان تفریحی با میانگین رتبه ۳/۴۷ سه ضلع یک مثلث را تشکیل می‌دهند که سبب جذب مردم و تشویق آنان به حضور در پارک‌های محدوده می‌شوند، البته طبق نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین تمام شاخص‌ها و کیفیت زندگی شهری همبستگی مثبت معناداری وجود دارد. این بدان معناست که دیگر شاخص‌ها نظیر امکانات و تجهیزات با مقدار همبستگی ۰/۹۲۹ و شاخص اجتماعی-فرهنگی با مقدار همبستگی ۰/۹۰۳ تکه‌های پازلی را تشکیل می‌دهند که برای تأثیر هر چه بیشتر بر ارتقا سطح کیفی باید به درستی در کنار یکدیگر و دیگر شاخص‌ها قرار بگیرند. همانطور که انتظار می‌رود بسته به موقعیت محدوده و جمعیت مورد بررسی نتایج به دست آمده از شاخص‌ها متفاوت است، به طوری که برای مثال موقعیت جغرافی منطقه مورد بررسی می‌تواند تأثیر زیادی بر رضایت عموم مردم از پارکهای سطح منطقه بگذارد اما به طور کلی نتایج بدست آمده با نتایج دیگر پژوهش‌ها در این زمینه تا حدودی تناسب دارد به طوری که با جابه جایی اولویت بندی سه شاخص برتر ذکر شده (زیست محیطی، ادراکی-احساسی، اوقات فراغت یا همان تفریحی)، این همخوانی تا مقدار بسیار زیادی افزایش می‌یابد پس می‌توان گفت در اکثر پژوهش‌ها این سه شاخص از اهمیت بالایی برخوردار هستند.

همانطور که مشخص است شاخص زیبایی شناختی با میانگین رتبه ۲/۸۷ ضعیف‌ترین شاخص از لحاظ تأثیرگذاری بر کیفیت زندگی افراد شناخته شده است. با در نظر گرفتن پژوهش‌های پیشین (که در بخش پیشینه تحقیق ذکر شده است)، مطالعات میدانی و درک علت میل و رغبت شهروندان شیرازی برای حضور در پارک‌ها انتظار می‌رفت که شاخص اوقات فراغتی در جایگاه اول قرار گیرد، اما با توجه به متغیرهای این شاخص می‌توان علت رتبه سوم این شاخص یا میانگین ۳/۲۶ بین دیگر شاخص‌ها (در آزمون فریدمن) را کمبود تعداد پارک‌ها و کمبود مساحت آنها در نظر گرفت؛ همانطور که مشخص است کمبود این دو عنصر به

راحتی در منطقه ۶ به چشم می آید به طوری که در روزهای تعطیل و دیگر ایام مردم منطقه مجبور به سفر به دیگر مناطق اطراف شده و در پارک‌هایی مانند پارک شهر (واقع در فلکه گاز) و پارک جنت (واقع در بلوار امیرکبیر) به دنبال ارتباط با طبیعت و گذران اوقات فراغت هستند که این خود ناشی از ضعف مدیریت توسعه فضای سبز و مراکز تفریحی نظیر پارک‌ها در این قسمت می‌باشد. از طرفی در دیگر پژوهش‌های یاد شده نیز این شاخص معمولا از اهمیت بالایی برخوردار بوده است که با توجه به نتایج می‌توان گفت تا حدودی همخوانی بین آنها وجود دارد. همانطور که اشاره شد و با توجه به یافته‌ها شاخص زیبایی شناختی با میانگین ۳/۱۳ کمترین تاثیر را بر کیفیت زندگی شهروندان دارد که می‌توان علت آن را در عدم توجه طراحان به متغیرهای نظیر استفاده از المان‌های زیبایی شناختی و بیانی، یافت. اگرچه این المان‌ها کم اهمیت به نظر می‌رسند، اما سبب دل‌بستگی و ایجاد فضای زیبا در پارک‌ها می‌شوند. به طور مثال با اینکه پارک‌هایی مانند پارک امام رضا و پارک صدا و سیما هر دو در منطقه مورد بررسی واقع شده‌اند، اما منطقه شاهد حضور تعداد بیشتری از مردم در پارک امام رضا در مقایسه با پارک صدا و سیما است؛ با در نظر گرفتن اینکه هر دو پارک از نوع محله‌ای و دارای امکانات اولیه نظیر نیمکت و وسایل بازی کودکان و... هستند، می‌توان علت میل و رغبت بیشتر مردم به حضور در پارک امام رضا را با فاکتور گرفتن از مکانی که واقع شده‌اند، در نوع استفاده از فضا (اختلاف سطح در مناطق مختلف پارک) و یا نصب چراغ‌های زیبا و کاربردی و همچنین کف سازی زیبا و استفاده از نشانه‌های تجسمی (مرقد شهدای گمنام) در این پارک، در نظر گرفت. جمع بندی کلی حاکی از آن است که حضور در پارک‌ها به طور کلی سبب بهبود کیفیت زندگی شهری به خصوص شهروندان آپارتمان‌نشین خواهد شد، حال هرچه این پارک‌ها از متغیرهای مناسب‌تری، نظیر کیفیت فضای سبز، افزایش مساحت پارک‌ها (با توجه به داده‌ها) و... پیروی کنند، مسیر را در راه رسیدن به این هدف و ارتقا هر چه بیشتر آن هموارتر می‌سازند.

پیشنهادات

در پایان کار با توجه به اینکه این تحقیق کاربردی است نیاز به ارائه پیشنهاداتی جهت رفع نواقص و راهکارهایی کاربردی جهت بهبود شرایط است. با توجه به اهمیت کیفیت زندگی شهری در سالهای اخیر و مورد توجه قرار گرفتن آن در برنامه ریزی شهری می‌توان گفت که فضاهای سبز و پارک‌ها تاثیر چشمگیری در ارتقا سطح کمی و کیفی زندگی شهری را دارا می‌باشند. از طرفی محدوده مورد بررسی با توجه به بستر مناسبی که داراست می‌تواند میزبان مناسبی برای ارتقا سطح کیفی و کمی پارک‌ها و فضای سبز باشد که در صورت تقویت زیرساخت‌ها و بودجه کافی این مورد تا مقدار زیادی قابل دسترسی خواهد بود در نتیجه برنامه ریزی برای ارتقا کیفیت پارک‌های موجود و ایجاد پارک‌هایی متناسب با نتایج به دست آمده در اولویت قرار می‌گیرد، از این رو پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

۱) ایجاد پارک شهری با وسعت زیاد با استفاده از اراضی موجود در منطقه فرهنگ شهر که علاوه بر حس آزادی و دوری از زندگی ماشینی، سبب گردهمایی‌های دسته‌جمعی و ایجاد روابط اجتماعی مستحکم‌تر گردد. ۲) تجهیز پارک‌های محله‌ای نظیر پارک صدا و سیما با جایگذاری امکانات و تجهیزات برای بازی کودکان در قسمت شرقی آن ۳) دسترسی‌های مناسب برای سالمندان با ایجاد مسیری امن و هموار برای عبور آنان در پارک امام رضا در قسمت ورودی به وسیله استفاده از سطوح شیب‌دار به جای پله های متعدد در پارک یا ایجاد مسیری مجزا ۴) جایگذاری کیوسک نگهبان واقع در ورودی زمین جهت برقراری امنیت در تمامی پارک‌ها ۵) افزایش فضای سبز زیبا و متناسب با محیط در پارک ملت که علاوه بر زیبایی چشمگیر و استحکام پیوند انسان و طبیعت باعث کاهش آلودگی هوا، کاهش آلودگی‌های صوتی و منظری به سبب ایجاد عایقی از جداره سبز در مقابل وجود کاربری‌ها متنوع و عبور و مرور متعدد خودروها و ترافیک می‌گردد. ۶) استفاده از المان‌های زیبایی شناختی نظیر آب نما در قسمت مرکزی

پارک صدا و سیما و پارک علوی (۷) در نظرگیری فضای باز و کلان جهت برگزاری مراسم‌های مذهبی و سنتی و گردهمایی مردم در مناسبت‌های مختلف در پارک ملت به دلیل مرکزیت سیاسی و جغرافیایی خیابان معالی آباد در شیراز (۸) ایجاد پارک و فضایی مناسب برای پیاده‌روی با در نظرگیری تمرکز فضا بر روی تحرک و فعالیت بدنی در منطقه قصردشت (واقع در منطقه ۶) به دلیل کمبود پارک در این قسمت با استفاده از زمینی واقع در قسمت شرقی خیابان (در نزدیکی محله مهدی آباد) با مساحت تقریبی ۲۲ هزار متر

منابع

- جنادله، علی، (۱۳۹۵): «فضاهای سبز شهری و کیفیت زندگی (مدلی برای ارزیابی تأثیرات اجتماعی بوستان‌ها و فضاهای سبز شهری و کاربرد تجربی آن در سه بوستان شهر تهران)»، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۲۷، تابستان ۱۳۹۵، سال هفتم، صص ۲۸۴-۲۲۵
- حسینی، سید علی، ویسی، رضا، احمدی، سجاد، (۱۳۹۱): «بررسی و تحلیل فضای سبز شهر شیراز، دوفصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری»، شماره ۱ (پیاپی ۵)، بهار و تابستان ۱۳۹۱، سال سوم، صص ۷۰-۵۱
- حسینی، معصومه، مهدیان بهنمیری، معصومه، صدیقی، ابوالفضل، (۱۳۹۴): «ارزیابی و تحلیل وضعیت ایمنی در پارک‌های شهری (نمونه موردی: پارک کوهستانی و پارک بسیج شهر مشهد)»، نشریه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۱ (پیاپی ۲۴)، دوره ۱۳، بهار و تابستان ۱۳۹۴، صص ۲۰۷-۱۸۵
- خوش قدم، فرزانه، رزاقی، سینا، (۱۳۹۵): «تامین کیفیت محیطی «راهکارهای بهبود در نوسازی بافت فرسوده فرحزاد با استفاده از تحلیل استراتژیک روش‌ها - سلسله مراتبی»، فصلنامه برنامه ریزی و پژوهش شهری، مردودشت آزاد دانشگاه، شماره ۲۷، صص ۵۷-۳۷
- رجبی امیرآباد، ربابه، رحمانی، بیژن، (۱۳۹۹): «نقش فضاهای شهری در ارتقای کیفیت زندگی (مطالعه موردی شهر ملایر)»، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، شماره ۵۸، پاییز ۹۹، سال بیستم، صص ۳۳۷-۳۱۹
- رحیمی، محمد مهدی، محمدی، سهیلا، (۱۴۰۱): «باز طراحی پارک شهری در جهت سرزندگی ساکنین شهر (محدوده مورد مطالعه: پارک هاشمی منطقه ۵ شیراز)»، هفدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست، شیروان.
- رحیمی ساردو، مجید، (۱۳۹۹): «فضای سبز شهری و نقش آن در زندگی مردم، پژوهش نامه اورمزد»، شماره ۵۱ (ب)، تابستان ۹۹، صص ۲۴۸-۲۳۸
- زیاری، کرامت اله، شادمان رودپشتی، مجید، حسن پور، سیروس، مصطفایی، ابوالفضل، (۱۳۹۱): «مکانیابی عرصه‌های مناسب فضای سبز شهری با استفاده از روش ترکیبی AHP و فازی در محیط GIS (مطالعه موردی: منطقه ۱۴ شهرداری کلان شهر تهران)»، فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی، شماره ۴۳، دوره ۱۳، پاییز ۱۳۹۲، صص ۳۸-۱۹
- زیاری، کرامت اله، واحدیان بیگی، لیلا، پرنون، زیبا، (۱۳۹۰): «تحلیلی بر بحران زیست محیطی و توزیع مکانی فضای سبز شهر تهران، مطالعات پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای»، شماره ۱۴، پاییز ۹۱، سال چهارم، صص ۱۱۴-۱۰۱
- سالنامه اماری شهر شیراز، ۱۳۹۹، معاونت برنامه‌ریزی و توسعه سرمایه انسانی، دفتر برنامه بودجه گروه آمار و فناوری اطلاعات، شهرداری شیراز، صص ۱-۳۲۳
- سعیدنیا، احمد، (۱۳۷۹): کتاب سبز شهرداری، جلد نهم: فضای سبز شهری، سازمان شهرداری‌های کشور، چاپ اول، تهران
- سیف الدینی، فرانک، (۱۳۸۱)، فرهنگ واژگان برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای، چاپ دوم، انتشارات شیراز
- شیخ الاسلامی، علیرضا، حجتی، یاسمن، (۱۳۹۶): «ارزیابی شاخص‌های کیفی پارک‌ها و فضاهای سبز شهری با استفاده از مدل SWOT (مطالعه موردی: پارک بهار شهر بروجرد)»، سومین کنفرانس سالانه پژوهش‌های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری

- صبوری خواه، حمید، احمدی، سجاد، روستا، حسین، بهنام مرشدی، حسن، (۱۳۹۲): «ارزیابی و تحلیل فضای سبز شهری شیراز در راستای برنامه ریزی طبیعت گردی»، دومین همایش ملی گردشگری و طبیعت گردی ایران زمین
- علی یاس، زینب، قرائی، محمد، (۱۳۹۴): «بررسی ویژگی های فیزیکی مرتبط با پارک ها و فضاهای سبز شهری»، پژوهش های نوین در عمران، معماری و شهرسازی، تهران مرکز همایش های بین المللی صدا و سیما
- قشقایی، رضا، منصوریان، الهام، (۱۴۰۰): «مؤلفه های تاثیر گذار بر ارتقای کیفیت فضای سبز شهری (نمونه موردی: پیاده روهای شهر یاسوج)»، جغرافیا و روابط انسانی، شماره ۳، دوره ۴، زمستان ۱۴۰۰، صص ۶۴-۵۰
- لشکری، الهام، خلیج، مهرداد، (۱۳۹۳): «سنجش کیفیت محیط شهری با رویکرد مکان محور»، گنج هنر تهران
- مایدزاده، هدی، (۱۳۹۷): «تأثیر فضای سبز شهری بر کیفیت زندگی شهری و ارائه راهبردهای مدیریتی برای بهبود آن»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اهواز
- مایدزاده، هدی، فرخیان، فروزان، (۱۳۹۸): «تأثیر فضای سبز شهری بر کیفیت زندگی شهروندان در کلانشهر اهواز، فصلنامه علمی پژوهش و برنامه ریزی شهری»، شماره ۴۱، تابستان ۱۳۹۹، سال ۱۱، صص ۳۶-۲۳
- محمدزاده، رحمت، (۱۳۸۹): «نقدی بر توسعه فضاهای سبز استاندارد (نمونه موردی: شهرهای ایران)»، فصلنامه علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی، شماره ۳۵، پاییز ۱۳۹۰، سال یازدهم، صص ۸۸-۶۵
- محمدی، جمال، علیزاده، جابر، رحیمی، حمزه، افشاری پور، علی، (۱۳۹۵): «بررسی تاثیر رضایت از کیفیت زندگی بر مطالعه امکان سنجی تامین اجتماعی (مطالعه موردی: روستا - اصلاندوز)»، پژوهش راهبردی در امنیت و نظم اجتماعی، شماره ۱۴، صص ۳۴-۲۱
- معرب، یاسر، سادات، مهدیس، صالحی، اسماعیل، (۱۳۹۴): «تحلیل و بررسی سرزندگی پارکهای جدید شهری (مطالعه موردی: پارک آب و آتش تهران)»، مجله آمایش جغرافیایی فضا (فصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه گلستان)، شماره مسلسل بیستم، تابستان ۱۳۹۵، سال ششم، صص ۲۰۸-۱۹۳
- نوجوان، سعید، (۱۳۹۶): «بررسی تاثیر فضای سبز شهری بر ارتقای کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: شهر هرنند)»، کنفرانس ملی معماری و شهرسازی، شیروان
- هیگنیز، کاترین، بیبر، آن، (۱۳۹۲): «برنامه ریزی محیطی برای توسعه زمین: دستورالعملی برای طراحی و برنامه ریزی محلی پایدار، ترجمه دکتر سید حسین بحرینی و دکتر کیوان کریمی، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، چاپ ششم، تهران
- Annerstedt, M., Östergren, P. O., Björk, J., Grahn, P., Skärbäck, E., & Währborg, P. 2012. Green qualities in the neighbourhood and mental health—results from a longitudinal cohort study in Southern Sweden. *BMC public health*, 12(1): 33
- Ben, Ma., Tiantian, Zhou, Shuo, Lei, Yali, Wen, Theint, Theint Htu. (2018), Effects of urban green spaces on residents' well-being, School of Economics and Management – Beijing Forestry University – China
- Brown, G., Schebella, M. F., & Weber, D. 2014. Using participatory GIS to measure physical activity and urban park benefits. *Landscape and Urban Planning*, 121: 34-4
- Chiesura Anna, (2004), The Role of Urban Parks for The Sustainable City, *Landscape and Urban Planning*. 68 (1): 129-138
- Jalaladdini, S. Oktay, D. (2011), Urban Public Spaces and Vitality: A Socio-Spatial Analysis in the Streets of Cypriot Towns, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 35 (2012), PP. 664 – 674
- Maas, J., Van Dillen, S. M., Verheij, R. A., & Groenewegen, P. P. 2009. Social contacts as a possible mechanism behind the relation between green space and health. *Health & place*, 15(2): 586-595
- McCormack, G. , Giles-Corti, B., & Bulsara, M. (2008). The relationship between destination proximity, destination mix and physical activity behaviors. *Preventive Medicine*, 46(1), 33–40. doi:10.1016/j.ypmed.2007.01.013
- Lu Li, chieh, (2019), Quality of life: The Perspective of Urban Park Recreation in three Asian Cities, *journal of Outdoor Recreation and Tourism* , Department of Tourism, Recreation & Leisure Studies, National Dong Hwa University, No. 1, Sec. 2, Da Hsueh Rd., Shoufeng, Hualien, 97401, Taiwan, ROC
- Mowen, A., Payne, L., & Scot, D. (2005). Change and Stability in Park Visitation Constraints Revisited. *Leisure Sciences*, (27).

- Rybczynski, W. (1999). A clearing in the distance: Frederick Law Olmsted and America in the 19th century. Simon and Schuster
- Shi, Long, (2002), Suitability Analysis and Decision Making Using GIS, Spatial Modeling
- Talen, E. (2000). Measuring the public realm: A preliminary assessment of the link between public space and sense of community. *Journal of Architectural and Planning Research*, 17
- Veitch, J., Bagley, S., Ball, S., & Salmon, J. (2006). Where do children usually play? A qualitative study of parents of influences on childrens active free- play, health place 2006 Dec;12(4):383-93
- Veitch, J., Rodwell, L., Abbott, G., Carver, A., Flowers, E., & Crawford, D. (2021). Are park availability and satisfaction whith neighbourhood parks associated with physical activity and time spent outdoors?, *BMC Public Health* 21, 306
- Zheng ,C. Song, Y. He, Q. She, F. (2018), Spatially explicit assessment on urban vitality: Case studies in Chicago and Wuhan, *Sustainable Cities and Society* 40 (2018) PP. 296– 306.

نحوه ارجاع به مقاله:

شکور، علی؛ قائدشرفی، یاسمن؛ مشکسار، پریسا (۱۴۰۲)، تحلیلی بر نقش پارکها و فضای سبز شهری در ارتقای کیفیت زندگی شهری (نمونه موردی: منطقه ۶ شهرداری شیراز)، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۲ (۴۶)، ۱۱۰-۱۲۹، Dor: 20.1001.1.20087845.1402.12.46.7.1

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی